

Niyazi Beki ile “Kur’an’ın Tefsire Olan İhtiyacı / Sünnetin Tefsirdeki Yeri” Üzerine Bir Söyleşi

Hakan Gülerce

İstanbul Üniversitesi

Hakan Gülerce: *Sünnetin tefsirdeki yeri nedir?*

Niyazi Beki: Her şeyden önce şunu çok açık olarak ifade etmeliyiz ki, Hz. Peygamber (a.s.)’in ilk görevi **tebliğ** yani insanlara Kur’an’ın metnini ulaştırmak ise, ikinci görevi de **tebyin** yani Kur’an’ın mesajını açıklayarak insanlara aktarmaktır.

“Ey Peygamber! Sana Rabbin tarafından gönderilene herkese bildir. Böyle yapmazsan Peygamberlik vazifeni yapmamış olursun. Allah seni insanlardan korur” mealindeki ayet-i kerimde tebliğin Peygamberlik vazifesinin esas ve Peygamberin öncelikle ve özellikle bu vazifeyi yapmakla mükellef olduğu beyan edilmiştir.

“Hangi millete peygamber gönderdiysek, onu ancak kavminin dili ile gönderdik ki, her şeyi onlara anlatsın” ve “İnsanlara, kendilerine indirilene açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur’an’ı indirdik” mealindeki ayetlerde ise, Hz. Peygamber (a.s.)’e tebyin yani Kur’an’ı açıklama görevinin de verildiğine vurgu yapılmıştır. Bu ayetlerin beyanından anlaşılıyor ki, Kur’an tefsir edilmeye muhtaçtır. İlk müfessir Hz. Peygamber’dir ve ilk tefsir hadislerle bize aktarılan sünnettir.

HG: *Kur’an’ın tefsir ve tevile ihtiyaç duyması, onun apaçık bir Arapça olarak gelmiş olmasıyla çelişmez mi?*

NB: Evet, “Şüphesiz, biz onlara, inanan bir toplum için yol gösterici ve rahmet olarak, ilim üzere açıkladığımız bir kitap getirdik”, “Elif Lâm Râ, Bu, hikmet sahibi ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından ayetleri sağlamlaştırılmış, sonra da açıklanmış bir kitaptır” ve “Hâ Mim. Bu, Rahman ve Rahîm olan Allah katından indi-

rilmiş, bilen bir kavim için, ayetleri Arapça bir Kur'an olarak açıklanmış bir kitaptır" mealindeki ve benzeri ayetlerde Kur'an'ın "açıklanmış/açık-seçik bir kitap" olduğuna işaret edilmiştir.

Ancak Kur'an'ın tefsir ve teville ihtiyaç duyması, onun apaçık bir kitap olarak gelmiş olmasıyla çelişmesi söz konusu değildir. Açık bir gerçektir ki, kitap yazan her insan, eserini başka açıklamalara ihtiyaç duymaksızın okuyucuları tarafından anlaşılın diye yazar. Bununla beraber, bu kitapların yine de açıklanmaya ihtiyaçları olur. Bunun üç sebebi vardır:

Birincisi: İfadelerin veciz olmasıyla birlikte, derin manaların ve güçlü bir ilmin sözkonusu olması. Ki bu husus, müellifin fazilet ve kemâlini gösterir.

İkincisi: Bir konunun ihtiyaç duyduğu ayrıntılı bilgilerin bulunmaması.

Üçüncüsü: İfadelerin değişik muhtemel manalara açık olması.

Bunun gibi, Kur'an'ın indiği asırda sahabenin kolaylıkla anladıkları zahir hükümlerin yanında, bilmedikleri veya farklı anladıkları yahut Hz. Peygamber (a.s.)'e sorma ihtiyacını hissettikleri ince bir tefekkür ve tetkik isteyen, hatta açıklanmadan anlaşılması mümkün olmayan konular da vardı. Bunlar, Kur'an'ın yüksek ve îcazlı/veciz üslubuyla, manasının çok derin ve inceliğinden ileri gelir.

Bu konuya dikkat çeken İbn Abbas da tefsiri dört çeşit olarak değerlendirmiştir:

a. Hiç kimsenin öğrenmemekte mâzur sayılmayacağı farz, helâl-haram

b. Arapça dilini bilen herkesin anlayabileceği hususlar. Bir tek manaya gelen sözcükleri ihtiva eden ifadeler; الحمد لله "Allah'a hamd olsun" cümlesi gibi.

c. İşin uzmanları olan âlimlerin yapacağı tefsir. Genel anlamda Kur'an ayetlerinin; özellikle değişik anlama gelen ifadelerin tevil ve tefsiri gibi.

d. Allah'tan başka kimsenin bilmesine imkân bulunmayan hususlar. Bir kısım müteşabih ayetler; الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى "Allah Arşa istivâ etti" cümlesi gibi.

HG: *Sünnetin gerçekliğini destekleyen ayetler var mı?*

NB: Evet, Sünnet Kur'an'ın himâyesindedir. Kur'an-ı Hakîmin pek çok ayetinde, Hz. Peygamber (a.s.)'in sünnetine işaret edilmekte ve ona uyulması emredilmektedir.

Bu konuda misal olarak şu örnekler verilebilir.

1. Prensipten Olarak Söyledikleri Vahiydir.

“Akıp gitmekte olan yıldızın yemin olsun ki arkadaşınız ne (hak yoldan) saptı ne de haddini aştı. O kendi arzusuna göre konuşmaz. O(nun bildirdikleri, kendisine) vahiy edilenden başkası değildir.” mealindeki ayetlerde bu gerçeğin altı çizilmiştir.

“Yemin olsun ki, Peygamber, sizin için, Allah’a ve âhîret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah’ı çok zikredenler için güzel bir örnektir.” Bu ayette sözkonusu edilen “örnek olmak” demek, Hz. Peygamber (a.s)’in söz, fiil ve davranış biçiminden meydana gelen sünnetine uymak demektir.

“(Resûlüm!) De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın” ayetinde de açıkça Hz. Peygamber (a.s)’in yolu demek olan sünnetine tâbi olmamız emredilmektedir.

2. Hz. Peygamber (a.s)’e İtaat Şarttır.

“Biz her peygamberi -Allah’ın izniyle- ancak kendisine itaat edilmesi için gönderdik.” ayetinde bütün peygamberlere itaatin gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Şimdi hangi mantıkla Peygamberlerin en büyüğü olan Hz. Muhammed (a.s), bu hükmün dışında tutulabilir?

İlginçtir, birçok ayet Hz. Peygamber (a.s)’e açıkça itaat edilmesini emrettiği halde, bazı akl-ı evveller, bu ifadelerin sadece Allah’a itaati gösterdiğini iddia etmektedir. Yani Allah “Peygamber’e itaat edin” diyor, onlar ise, “hayır bu sadece Allah’a itaati kastetmektedir” diyorlar. Peki, faraza sizce Hz. Peygamber (a.s)’e gerçekten itaat emredilseydi, nasıl bir ifade kullanılacaktı? Yoksa “itaat etmeyin” denilseydi, o zaman mı itaat anlaşılacaktı! Halbuki değişik ayetlerde “Allah ve elçisine itaat edin” şeklindeki ifadelerde, söz konusu edilen iki itaatin, -atıf harfinden dolayı- birbirinden farklı olması, dil uzmanlarının kabul ettiği ilmî bir kuraldır.

Kaldı ki, bazı ayetlerde Hz. Peygamber (a.s)’e itaat, Allah’a itaat ile birlikte kullanılırken, diğer bir kısım ayetlerde ise, sadece Hz. Peygamber (a.s)’e itaat söz konusu edilmiştir.

“Eğer Ona (Peygamber’e) itaat ederseniz, doğru yolu bulmuş olursunuz.” ayetinde, Allah’ın hoşnut olduğu hidayet yolunun, Hz. Peygamber (a.s)’e itaatten geçtiği hususu, çok açık bir şekilde ifade edilmiştir.

“Namazı kılın, zekâtı verin, Peygamber’e itaat edin ki, merhamet göresiniz.” ayetinde ise, insanların son derece muhtaç olduğu Allah’ın merhametini çeken câzibe merkezinin, Hz. Peygamber (a.s)’e itaat olduğu vurgulanmış ve özellikle bunun altı

çizilmiştir. Mesela; "Kim Peygamber'e itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur." ayetinde Hz. Peygamber (a.s.)'e itaat, Allah'a itaatle eşdeğer tutulmuştur.

"Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resulüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur." mealindeki ayette de Hz. Peygamberin hükmü, Allah'ın hükmüyle aynı olduğuna vurgu yapılmıştır.

"Ey iman edenler, Allah'a itaat edin. Peygambere itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de (itaat edin). Eğer Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsanız, aranızda herhangi bir konuda ihtilafa düşerseniz, onu Allah'a ve elçisine götürün. Böyle davranmanız, daha iyidir ve sonuç itibarıyla daha güzeldir.» İslam bilginlerine göre, bu ayette sözkonusu edilen «aranızda herhangi bir konuda ihtilafa düşerseniz, onu Allah'a ve elçisine götürün» şeklindeki emirden maksat, **iş Allah'ın kitabı Kur'an ile, hayatta olduğu müddetçe Hz. Peygamber (a.s.)'in kendisi, vefatından sonra ise, onun sünnetine göre çözmek** demektir.

İmam Şafî de bu ayetin yorumunda şunları söylemiştir: Ayette geçen "itaat" kelimesinin Allah için olduğu gibi, Hz. Peygamber (a.s) için de ayrıca tekrarlanması, O'nun Kur'an'ın dışında yaptığı emir ve yasaklarına karşı da itaat etmenin gereğine işaret etmek içindir. "sizden olan emir sahiplerine de" ifadesinde görüldüğü üzere, emir sahipleri için ayrıca bir "itaat" kelimesinin kullanılmaması, aksine cümle içerisinde (atıf yoluyla) Allah ve Resûlüne karşı yapılması istenen itaate tâbi kılınarak ifade edilmesi, onlara yapılacak itaatın mutlak olmayıp, Allah'ın kitabı ve elçisinin sünnetine uyma şartına bağlı olduğunu göstermek içindir.

İbn Kayyım da ayetin seçtiği ifade tarzının, Hz. Peygamber (a.s.)'in bağımsız olarak; Kur'an'ın dışında, kendisinin bizzat vereceği emirlere karşı da itaatın gerekli bulunduğunun bir belgesi olduğunu ifade etmiştir.

İbn Hacer de bu ayetin üslubundaki inceliğe dikkat çekerek şunları söylemiştir: Gerçekte itaat edilenin Allah olduğu halde; sözkonusu ayette 'itaat' fiilinin, Allah ve elçisi için ayrı ayrı kullanılması, emir sahipleri için ise ayrıca kullanılmayıp, atıf yoluyla gösterilmesi, dinî hükümlerin temel kaynağının Kur'an ve sünnet olduğuna işaret etmek içindir. Buna göre ayetin manası şöyledir: «Allah'ın Kur'an'da sizlere emrettiği hususlarda O'na itaat edin. Hz. Peygamber (a.s.)'in de gerek Kur'an'ı açıklarken gerekse, kendisi bir şeyi size emrederken, mutlaka O'na itaat edin.» Diğer bir ifadeyle: "Tilavetiyle teabbüd edilen (okunması tek başına ibadet sayılan Kur'an) vahyi ile size verdiği emirlerde Allah'a itaat edin. Kur'an olmayan vahiy ile size verdiği emirlerde de Peygamber (a.s.)'e itaat edin."

3. Hz. Peygamber Bir Uyarıcıdır.

“Bu Kur’an, kendisiyle sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyolundu.” ayeti, Hz. Peygamber (a.s)’in sünnetine işaret etmektedir. Aksi takdirde sonradan gelen ve Kur’an’ı kabul eden nesillere, Onun uyarıları nasıl ulaşır? Çünkü kendisi Kur’an metninin dışında da uyarılarda bulunacaktır. Nitekim, “Önce en yakın akrabamı uyar.” ayeti indiğinde, Hz. Peygamber (a.s), derhal akrabasını toplamış ve onları, Kur’an’ın ifadeleri ile değil, kendi ifadesiyle uyarılmış ve onlara şöyle seslenmiştir: “Şu vadinin içinde, size saldırmaya hazırlanmış bir süvari birliğinin olduğunu söylesem, bana inanır mısınız?” Oradakiler hep bir ağızdan ‘Evet, çünkü şimdiye kadar senden doğrudan başkasını görmedik’ dediler. Sonra genelde bütün Kureyş kabilesine, özelden isim vererek, amcası Abbas’a, halası Safiyye’ye ve kızı Fatıma’ya seslenerek “kendinizi Allah’tan satın almaya bakın. (Allah’ın izni olmadan) Allah katında sizin için bir şey yapamam” diyerek, kimsenin kendi soyuna sopuna güvenmemesini tavsiye etmiştir.

4) Hz. Peygamber (a.s)’in Konuşmaları.

HG: Hz. Peygamberin sünnetine dair canlı örnekler var mı?

NB: Evet, bu konuda pek çok örnek verilebilir. Bilindiği üzere, Hz. Peygamberin kavli, fiili ve takriri olmak üzere üç çeşit sünneti vardır. Konuşmaları, onun kavli sünnetini gösterir. Kur’an’da bu konuşmalara işaret edilmesi, sünnetin meşruiyeti için bir ilahi onaydır. Özellikle kavli sünnetinden birkaçını şöyle sıralayabiliriz:

a. Biat

“Yemin olsun ki, o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o müminlerden razı olmuş, kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusunu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir” mealindeki ayette, Hz. Peygamber (a.s)’in kendi içtihadıyla gerçekleştirdiği rıdvan biati övülmüştür. Oysa bu olayda Hz. Peygamber (a.s)’in hem sözlü, hem de fiilî sünneti söz konusudur. Üstelik biat olayı 1400 kişiyle yapıldığına göre, 1400 defa tekrarlanan bir sünnet, yüce Allah tarafından desteklenmiş ve Fetih Sûresinin 10. ayetinde “Şüphesiz sana biat edenler ancak Allah’a biat etmektedirler.” ifadesiyle büyük bir değer verilerek övülmüştür. **İmam Şafî** de bu ayeti, sünnetin teşriin kaynağı olduğuna delil getirmiştir.

b. Öğüt Verme

“Onlar Allah’ın, kalplerindekini bildiği kimselerdir; onlara aldırma, kendilerine öğüt ver ve onlara etkileyici söz söyle” ayetinde, Hz. Peygamber (a.s)’den özel olarak konuşması istenmektedir. Konuşması ise, sözlü sünnettir, hadistir.

c. Hüküm Verme

"Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiği hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar." Buhâri, Müslim, Nesâî ve Tirmizî gibi hadis kaynaklarında belirtildiğine göre, bu ayetin nüzul sebebi, Hz. Zübeyr ile Ansardan bir adamın araziye sulama konusundaki tartışmalarıdır. Ansardan olan zat, Hz. Peygamber (a.s.)'in verdiği hükmü taraflı bulduğunu söylemesi üzerine bu ayet inmiştir. Burada bizi ilgilendiren husus, Hz. Peygamber'in Kur'an'da açıkça bulunmayan bir hükümle hükmetmesi ve daha sonra bu hükmün Allah tarafından desteklenmesidir.

Yine İmam Şafî bu ayeti, Hz. Peygamber'in, Kur'an'da hükmü açıkça belirtilmemiş bir konuda hükmettiğine ve bunun da Hz. Peygamber'in sünnetinin teşri kaynağı olduğunu gösterdiğine delil olarak getirmiştir.

HG: Hz. Peygamber (a.s.)'in doğrudan Kur'an'ı tefsir ettiğine dair bir örnek verebilir misiniz?

NB: Evet, bu konuda şu ayetleri örnek verebiliriz:

a. Zulmün Şirk Olarak Tefsir Edilmesi

"İnanıp da imanlarına herhangi bir zulüm karıştırmayanlara gelince, işte güven onlarıdır ve onlar doğru yolu bulanlardır." mealindeki ayet nazil olduğunda, sahabe: "Ey Allah'ın Resulü! Hangimiz zulme bulaşmamış ki.." diyerek ayetin zahir ifadesi karşısında içine girdikleri manevî sıkıntılarını dile getirmişlerdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (a.s.), "Şüphesiz şirk büyük bir zulümdür" mealindeki Lokman suresinin 13. ayetini delil getirerek söz konusu "zulüm" kavramını şirk olarak açıklamıştır.

Hz. Peygamber (a.s.)'in bu değerlendirmesi, sünnetin tefsirdeki önemini gösterdiği gibi, Kur'an'ın zahir manasının yanında herkesin bir çırpıda anlayamayacağı, batin denilen derin manalarının da var olduğunu göstermektedir. Bununla beraber, eğer her şey sanıldığı şekilde apaçık olsaydı, Kur'an'ın "İnsanlara, kendilerine indirileni **açıklaman** için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur'an'ı indirdik." ayetinin anlaşılmasında zorluk çekilirdi. Ayetteki "**Tebyin**"i tebliğ hasretmek doğru değildir. Çünkü "kendilerine indirilen" tabiri, tebliği yapılmış ayetlerin açıklanmasının istendiğini gösteriyor. Nitekim görebildiğimiz kadarıyla müfessirlerin hemen hemen hepsi buradaki "Tebyin"den Kur'an'ın izaha muhtaç bölümlerinin tefsir ve açıklaması şeklinde anlamışlardır.

İbn Teymiyye de bu ayete dayanarak "Peygamber'in ashabına Kur'an'ın manalarını bildirmesi ve açıklaması vacip olduğunu" belirtmiştir.

b. Namazın Bazı Yönlerinin Açıklanması

Kur'an-ı Kerim'de, namazla ilgili olarak, "Onlar namazı dosdoğru kılarlar", "Namaz müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır." buyurulmuş, ancak namazın nasıl ve ne zaman kılınacağına dair detaylar belirtilmemiştir. Bunu açıklama görevi Hz. Peygamber (a.s.)'e verilmiş olduğundan o da şöyle buyurmuştur:

"Ben nasıl namaz kılıyorsam, siz de bana bakıp aynen öyle kılın." Bu hadis yukarıdaki her iki ayetin bir nevi açıklaması gibidir. Bu hadis-i şerifi nakleden Sahabî **Mâlik b. Huveyris**, olayı şöyle anlatır: "Biz yaşları birbirine yakın bazı gençler, Hz. Peygamber (a.s.)'in yanında 20 gün kadar kaldık. Ailelerimizi, özlediğimizi hissedince, onların durumunu ve ailelerimizi kimlere bıraktığımızı sordu. Biz de gereken bilgiyi kendilerine arz ettik.

Hz. Peygamber (a.s.) çok şefkatli ve merhametli idi. Derhal bize şunu emretti: 'Ailelerinizin yanına dönün, onlara (dinin emirlerini) öğretin ve uygulamada onlara yardımcı olun. Benim nasıl namaz kıldığımı görüyorsanız, siz de namazınızı öyle kılın. Namaz vakti gelince, biriniz ezan okusun; en büyüğünüz de imamlık yapсын.'

Bu detaylardan anlaşılıyor ki, Hadiste, namazın şekli gibi, vakitlerin tespitinde de Hz. Peygamber (a.s.)'in uygulamalarının esas alınması emredilmiştir.

c. Haccın Detayları

Kur'an'da; "Hac, bilinen aylardır. Kim o aylarda hacca niyet ederse (ihramını giyerse), hac esnasında, kadına yaklaşmak, günah sayılan davranışlara yönelmek, kavga etmek yoktur." buyurulmuş fakat hac ibadetinin detayı verilmemiştir. Bu görevin kendi sorumluluğunda olduğunu bilen Hz. Peygamber (a.s.), insanları bu konuda bilgilendirmek istemiş ve "Hac ibatenin şeklini benden alın (benden öğrenin), belki bundan sonra bir daha hacca gelemem" buyurmuştur.

d. Oruçla İlgili Ayetin Açıklanması

Oruç ibadetinin imsak ve iftar sınırlarını çizen, "Sizce sabahın beyaz ipliği siyah ipliğinden fark edilip seçilinceye kadar yiyecek için. Sonra ertesi geceye kadar orucu tam tutun" ayeti indiği zaman, Adî b. Hâtim, Hz. Peygamber (a.s.)'e ayette geçen bu ipliklerin nasıl olduğunu sormuş. Hz. Peygamber (a.s.) de, bundan maksat, gecenin karanlığı ile gündüzün aydınlığı olduğunu söyleyip konuyu açıklamıştır.

e. Hesap Mefhumunun Açıklanması

Hz. Peygamber (a.s.)'in "kim hesaba çekilirse, helak olur" manasındaki hadisini

duyan Hz. Aişe, Efendimize, “Kimin kitabı sağından verilirse, kolay bir hesapla hesaba çekilecek ve sevinçli olarak ailesine dönecektir” ayetini hatırlatır. Yani ayet ile hadis arasında zahiren bir çelişkiyi göstermek ister. Bunun üzerine Hz. Peygamber (a.s), ayette söz konusu edilen hesap, bir arz/sadece sahibine malumat kabilinden gösterilen hesaptan ibaret olduğunu; yoksa inceden inceye hesaba çekilenin kesinlikle helak olacağını bildirmiştir.

f. Bir Hükmü Ayetle Açıklaması

Buhârî’nin rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (a.s)’e merkepten (evde istihdam edilmesinin caiz olup olmadığından) sordular. O da “Bu konuda bana, şu kapsamlı ve eşsiz muhtevalı ayetten başka bir şey inmemiştir” buyurmuş ve “Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür» mealindeki Zilzal suresinin son iki ayetini okumuştur.

Bu örnekler, Kur’an’ın açıkça, tefsire muhtaç olduğunu gösterdiği gibi, Hz. Peygamber (a.s)’in sünnetinin de dinin ikinci kaynağı olduğunu da gözler önüne sermektedir.

HG: Hz. Peygamber buyurdu ki, “Kur’an’dan başka kimse benden bir şey yazmasın. Benden bir şey yazan varsa onu imha etsin”. Bu hadis, İslam’da dininin kaynağı yalnız Kur’an olduğunu gösteriyor.

NB: Evvela, bu hadisin varlığı hadisleri devre dışı bırakma çabalarına manidar bir cevap teşkil etmektedir. Çünkü eğer hadislerin yazılması gerçekten –kayıtsız ve kesin olarak- yasaklandıysa bu hadis nereden çıktı? Bununla nasıl istidlal edilebilir, nasıl delil olarak kabul edilebilir?

Ebû Saîd el-Hudri’den gelen “Benden [Kur’an’dan başka] bir şey yazmayınız! Kim benden Kur’an’dan başka bir şey yazmışsa onu imha etsin” mealindeki hadis rivayeti tartışmalı bir rivayettir. Başta Buhari olmak üzere, bazı âlimlere göre, bu hadis mevkuftur; Ebû Saîd’in bir beyanıdır. Bununla beraber, âlimlerin çoğunluğunun kanaati, bunun Rasûl-i Ekrem’den rivayet edilen bir hadis olduğu yönündedir.

Bu rivayeti merfu olarak kabul eden İslam âlimleri, yasaklamayı ifade eden hadis rivayeti ile, hadislerin yazılmasına izin veren ve fiilen yazıldığını gösteren sahih hadis rivayetlerinin arasını bulmak için, yasak ve ruhsatın gerekçelerini şöyle birkaç ihtimale dayandırmışlardır:

Birincisi; yasak emri, Kur’an’ın nazil olduğu ilk döneme aittir. Yazmaya ruhsat ise, diğer zamanlar içindir.

İkincisi; yasak emri, Kur'an'la birebir aynı sahife ya da levha üzerine hiçbir şeyin yazılmamasını kastetmektedir. Çünkü satır aralarına veya kenarlara yazılacak kelime ve cümleler, insana Kur'an-ı Kerim'denmiş gibi bir hüküm verdirebilirdi. Ruhsat ise, Kur'an'la aynı sayfada yazılmama durumuyla ilgilidir.

Üçüncüsü; yasak, hadisleri ezberlemeden sadece yazıya dökülenler içindir. O zaman hem yazı yazanlar az, hem doğru yazanlar nadir olduğu için hadisleri ezberlemeden sadece yazıyla kaydedenlerin yanlış yazacakları endişesiyle yasak konmuştur. Ruhsat ise, ezber ile yazmayı birlikte yapanlara yöneliktir.

Dördüncüsü; hikmeti ne olursa olsun, Hz. Peygamber'in yasak emri önceki zamanlara aittir, daha sonra verilen ruhsatla yasak hükmü neshedilmiş, ortadan kalkmıştır.

HG: *Asr-ı saadette hadislerin yazıldığını gösteren deliller var mı?*

NB: Asr-ı saadette hadislerin yazıldığının belgeleri vardır:

a) Amr b. el-'As'ın, "bin hadis" ihtiva eden "es-Sahifetu's-sâdika"sı ile Hemmâm b. Münebbih'in, hocası Ebû Hureyre'den aldığı hadisleri içeren 138 hadislik sahifesi Asr-ı saadette yazılan hadisler arasında en meşhur olanlarıdır.

b) Bin hadis ihtiva eden "es-Sahifetu's-sâdika" sahibi Abdullah b. Amr b. As'ın anlattığı şu olay hadislerin yazıya geçirilmesine dair verilen izin bakımından çok manidardır:

"Resulullah'dan duyduğum her şeyi ezberlemek maksadıyla yazıyordum. Kureyş beni bundan nehyetti ve 'Resulullah (a.s.m) kızgınlık ve sükûnet hallerinde konuşan bir insan iken, sen ondan duyduğun her şeyi nasıl yazarsın?' dediler. Bunun üzerine yazmaktan vazgeçtim. Sonra durumu Resulullah'a arzettim. Eliyle ağzına işaret ederek; 'Yaz, canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki buradan haktan başka bir şey çıkmaz' buyurdu."

c) Hz. Ebu Hureyre'nin şu ifadeleri de Hz. Peygamber zamanında hadislerin ezberlenmesi yanında yazıldığını da göstermektedir: "Resulullah'ın ashâbı içinde Abdullah b. Amr hariç, benden daha fazla hadis rivayet eden kimse yoktur, Abdullah yazar, ben yazmazdım."

d) Hz. Peygamber tarafından bizzat yazdırılmış olan bazı vesikalar, bir kısım mektupların varlığı, onun zamanında bazı sahabelerce yazılmış hadis sahifelerinin bulunduğu bu gün ilmî olarak ispatlanmış ve neşredilmiş bulunmaktadır.

e) Mekke fethi esnasında Hz. Peygamber bir hutbe irad etmişti. Yemenli bir adam gelerek: Ey Allah'ın elçisi bunu (bu konuşmayı) benim için yazınız" dedi. Hz. Peygamber de 'Bunu falan kimse (Ebu Şah) için yazınız' buyurdu."

Öyle anlaşılıyor ki, başlangıçta –hadisin yazılması ile ilgili- görülen bazı tereddütler neticede ortadan kalkmış ve hadislerin yazıya geçirilmesinin cevazına fikir birliği sağlanmıştır. Aslında bu konuda fazla söze hacet yoktur. Misal olarak "Nisa:65, 69, 80; Enfal:20, Ahzab:21, 36; Haşir:7" ayetlerdeki Hz. Peygamber'in sünnetinin önemine işaret eden ifadelere bakmak yeterlidir.